

מה שאין כן לרבי אליעזר, הרי למדים תרומה מבכורים גם לגבי שאר המשקין, ואם כן, גם למשקין היוצאים משאר הפירות יש להם דין ביכורים, והוא יכול להביא אותם למקדש בדיעבד.

והא דתנן: אין סופגין את הארבעים מלקות משום ערלה, אם שותה משקה שיצא מפירות ערלה, אלא על משקה היוצא מן הזיתים ומן הענבים.

מני היא?

רבי יהושע היא! דאמר דון מינה ואוקי באתרה, וגמר להו לבכורים מתרומה שאין משקין היוצאים מהם כמותן אלא בזתים וענבים,

והדר שוב מיתני לה לערלה בגזירה שוה קכא-א "פרי" — "פרי" מבכורים — שבשניהם נאמר "פרי" — שגם בערלה אין המשקין היוצאין מהן אסורים כמותן אלא בזיתים וענבים בלבד. אך לשיטת רבי אליעזר הרי הוא חייב מלקות אף בשתיית שאר המשקין (78) (79).

והלימוד הוא כך: מזה משקין דקדשים בתרומה, והיינו המשקין שמצינו שמקדישים ומפרישים אותם לתרומה, תירוש ויצהר שהם כתובים בתורה לענין תרומה ומעשרות — אין, אבל מידי אחרונא לא מצינו. אף משקין היוצאין מהן כמותן, שאנו למדים מבכורים, תירוש ויצהר — אין, מידי אחרונא — לא! ולכן הוא פוטר מקרן וחומש בשאר המשקים, שבהם לא אמרינן משקין היוצאין מהן כמותן.

והא דתנן: אין מביאין בכורים משקה למקדש, אלא משקה היוצא מן הזיתים ומן הענבים, שבדיעבד יכול להביא למקדש יין ושמן בתורת בכורים (77).

מני היא?

רבי יהושע היא! דאמר לענין תרומה — דון מינה ואוקי דאתרה. ומאחר דתרומה אינה למדה מבכורים אלא לגבי תירוש ויצהר, דהיינו זיתים וענבים, שוב חזר רבי יהושע וגמר להו לבכורים מתרומה [שהרי בכורים ותרומה הוקשו להדדן], שגם בבכורים אין המשקה היוצא כמותם, אלא בזיתים וענבים בלבד.

נחלקו האם למדים שאר משקין מביכורים? ותירץ, שרבנן כעין דאוריתא תקון, ואילו היו כל המשקין חייבים בתרומה מדאוריתא הרי לרבי אליעזר היו למדים אותם מביכורים ולרבי יהושע לא, ולכן גם רבנן תקנו כך. והתוספות תירצו, שקיים נפקא מינה גם כלפי הדאוריתא, בדגן שהמחור, שלפי רבי אליעזר ילפינן מביכורים לאסור, ולפי רבי יהושע לא ילפינן.

77. רש"י פירש באופן אחר, לפי שהוא סובר שאף בדיעבד אינו יכול להביא למקדש יין

78. בפשטות משמע בגמרא שהטעם שלפי רבי יהושע שאר המשקין אינם נחשבים כגוף הפרי, משום שילפינן ערלה מבכורים בגזירה שוה,

האוכל, שהרי גם הם נאסרו באיסור ערלה מחמת עצמם, שגם הם בכלל הפרי, ולפיכך לפי רבי אליעזר מברך עליהם בפה"ע, שהרי גם הם פרי העץ ניהו. ולפי זה לא קשה קושית התוספות כלל, שאמנם בפסחים אמרינן דמסברא אינם אסורים משום שהם זיעה בעלמא, אך עדיין צריך את הפסוק לומר שאינם נחשבים כגוף הפרי, ואינם אסורים מצד עצמם.

ומה שהקשה הר"ש מהגמרא בברכות צריך לומר דהשתא הוי ילפותא לכל מקום, שהמשקין נחשבים כגוף הפרי, ולפיכך הם נחלקו גם לגבי טומאה, כמו שמבואר בתרומות שם. וראה עוד בחזון איש שנקט שהם נחלקו בסברא האם המשקין נחשבים כגוף הפרי, וקראי אסמכתא בעלמא הם, ולכן הם נחלקו אף לענין ברכה וטומאה.

התוספות בפסחים הקשו עוד, מדוע לא נאסור את המשקין לכולי עלמא מדין טעם כעיקר, שהרי הטעם של המשקין כמו הטעם של הפרי, ויש להם טעם של איסור? ותירץ הקהלות יעקב שם, שהטעם של המשקין אינו מגיע מהפרי, אלא שהפרי נוצר מתחילתו עם פרי ומשקין ולשניהם יש טעם שוה, ומאחר והמשקין מותרים הרי גם הטעם שלהם הוא טעם של היתר.

ובכתבי הגרי"ז [בכורות ו א] כתב כן להקשות על תוספות, מאי שייטא טעם כעיקר להכא, הרי הטעם של המשקין אינו מגיע מהפרי? וביאר שכונתם להקשות מדוע אין לאסור את המשקין מדין יוצא מן האסור אסור, שהרי המשקין יצאו מהפרי שהוא אסור באכילה. [ולפי מה שכתבנו לעיל בשם האבי עזרי והתורת זרעים, הרי כל סברת הגמרא זיעה בעלמא אתא לומר שאין כאן דין יוצא, ואין מקום לביאור הגרי"ז בקושית התוספות]. אך הקהלות יעקב כתב את סברתו גם לגבי דין יוצא, דיוצא שייך בדבר שיוצא מדבר, אך המשקין אינם יוצאים מן

והקשו התוספות כאן ובמסכת פסחים [כד ב], שבגמרא בפסחים שם מבואר שהטעם הוא משום שהמשקין נחשבים זיעה בעלמא, או משום שאינו אוכל את הפרי כדרך אכילתו, ומסברא אינם נחשבים לערלה? ותירצו, דודאי מסברא אינם נחשבים לערלה, אלא שסברא זו קיימת גם במשקין היוצאים מזיתים וענבים, ולכן צריך ללמוד בגזירה שוה מבכורים שהם נחשבים כגוף הפרי, ורק שאר המשקים אינם נחשבים כגוף הפרי. אך הר"ש במסכת תרומות פ"א הקשה כן ולא תירץ כלום, ועוד הקשה שם מהגמרא במסכת ברכות [לח א], דמברכים על דבש תמרים שהכל משום דהוי זיעה בעלמא, ומוקמינן כרבי יהושע, דבשאר המשקין לא אמרינן דהוה כמותם. אך לרבי אליעזר צריך לברך בפה"ע. ולכאורה הכא מבואר דפליגי בלימודים היאך לדרוש את הפסוקים לגבי ביכורים ותרומה וערלה, ומנין אף לגבי ברכה? ותירצו האבי עזרי [פ"י ממאכלות אסורות הכ"ב] והתורת זרעים [תרומות פ"א מ"ג], דבמשקין היוצאים מפרי ערלה ישנם שני סיבות לאסור אותם כגוף הפרי, הטעם האחד הוא משום שהם נחשבים כגוף הפרי, שהפרי כולל את האוכל שבו ואת המשקה שבו, וכשהתורה אסרה את הפרי בערלה האיסור כולל את כל מה שבפרי, ובזה איירינן בסוגיא כאן, שרבי אליעזר ורבי יהושע נחלקו האם משקין היוצאים מהם כמותם או לא. אך גם לפי רבי יהושע יש טעם שני לאסור, שאמנם אין המשקה כגוף הפרי ואינו כולל באיסור התורה. אך עדיין יש כלל שכל היוצא מן האסור אסור, והרי המשקין יצאו מהפרי האסור, ומצד זה צריך לאסור, ועל זה איירי הסוגיא בפסחים כיון שהמשקין נחשבים לזיעה בעלמא אינם נחשבים יוצא מהאיסור. ומעתה, רבי אליעזר שאוסר את המשקין אינו חולק על הסברא שהם זיעה בעלמא, שאמנם ביחס לאוכל הם זיעה, אך אינם צריכים את

הפרי, אלא הפרי נוצר מתחילתו עם שני דברים, והוא רק מפריד את המשקה מהאוכל.

79. העולה מכל הסוגיא להלכה, שחלב, חמץ, נבלת עוף טהור ושרצים, ילפינן מריבוי שאם המחזה אותם הם אסורים, וכן מבואר בסוגיא שמשקין היוצאים מהם אסורים לכולי עלמא, ואף לרבי יהושע בשאר המשקין. וכן בדברים שאיסורם בא מאליו, כגון חדש ושביעית, וטבל וכלאים לרש"י, משום דילפינן מהם בהצד השוה. אך בביכורים תרומה וערלה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע האם כל המשקין אסורים כמותם, או שמא רק משקין היוצאים מזיתים וענבים ולא כל המשקין, וכן בדברים שאיסורם לא בא מאליו, כגון הקדש לרש"י וכלאים לתוספות, וכן טבל לתוספות, דילפינן חלול חלול מתרומה, וכן הקדש לתוספות משום דילפינן חטא חטא מתרומה.

אך הרמב"ם [מאכלות אסורות פ"י הכ"ב] כתב, הטבל והחדש וההקדש וספיחי שביעית והכלאים והערלה - משקין היוצאין מפירותיהן אסורין כמותן, ואין לוקין עליהן, חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזיתין ועל הענבין שלהן. והנה במה שנקט שלוקין רק על יין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם, כתב החזון איש [מעשרות ס"ז סק"א] שהוא הדין בכלום לוקים על יין ושמן, אלא שבחדש וספיחי שביעית אין יין ושמן, ובטבל הוא מפורש בתורה, שעיקר חיוב מעשרות הוא בתירוש ויצהר, ורק הקדש שיר, וזה כלול בערלה וכלאים. [וראה ברמב"ן כאן שהבין ברמב"ם שדוקא באלו לוקה על יין ושמן, ונחלק עליו].

ובמה שנקט שאר המשקין אסורים ואין לוקים עליהם, כתב הכסף משנה שהם אסורים רק מדרבנן, ולכן אין לוקים עליהם, ומה שמבואר בגמרא דגם שאר המשקין כמותם זה

אסמכתא בעלמא. וכבר כתבו האחרונים שאין צריך לומר כן, אלא שהרמב"ם פסק כרבי יהושע שמשקין היוצאים מהם אינם כמותן, ומכל מקום מדרבנן אסורים, ולכן אין לוקים עליהם.

אך עדיין יש להקשות, שלפי מסקנת הסוגיא לכאורה יוצא שחדש ושביעית ילפינן מחלב וחמץ שכל המשקין היוצאים כמותן, ובוה מודה רבי יהושע, וכמו שכתבנו לעיל, ומדוע כתב הרמב"ם על כולם שאין לוקים עליהם? ונחלקו האחרונים כיצד ליישב זאת: בשו"ת שאגת אריה [החדשים דיני חדש סימן יא] ביאר, דלאחר שבערלה לרבי יהושע אין המשקין כמותן אלא בשמן ויין, משום דילפינן מתרומה, אף שאיסורו בא מאליו, שוב ילפינן גם לכל האיסורים הבאים מאליהם כחדש ושביעית שהמשקין היוצאים מהם אינם כמותם, שהרי אי אפשר ללמוד בצד השוה מחמץ וחלב דערלה תוכית, ולפיכך בכלום הוי רק דרבנן ואין לוקים עליהם. אך הרבה אחרונים נקטו שאסורים מהתורה ומכל מקום אין לוקים עליהם, החזון איש מעשרות ס"ז כתב, שהרמב"ם סובר שלא לוקים על דבר הנלמד מבמה מצינו. הקרן אורה נדרים נב ב והתורת זרעים [תרומות פ"א מ"ג] כתבו, שגם לפי רבי יהושע שמשקין היוצאים אינם כמותם עדיין יש מקום לאסור מדין יוצא מן האסור אסור, אלא שעל זה לא לוקים, ורבי יהושע פוטר רק ממלקות אך מודה דאיכא איסור מהתורה, וכן נקטו המנחת חינוך [רפד] והצל"ח כאן.

בספר מועדים וזמנים [ח"ג סימן רד] כתב בשם הגרי"ז חומרא גדולה להלכה, דמשקין היוצאים מטבל צריכים מעשר ואין להם תקנה, שהרי אין תרומה חלה על משקין אלא על יין ושמן, כמבואר בגמרא, ומצד שני המשקין חייבים בתרומה כמבואר ברמב"ם, שלגבי טבל משקין היוצאים מהם כמותן, ואם כן לעולם אי אפשר לתקן משקין של טבל. והביא כן אף בשם

שנינו במשנה: **והאלל**. [שהוא מצטרף לטומאת אוכלים לשיעור כביצה, אך בפני עצמו אינו מקבל טומאה].

והוינן בה: **מאי "אלל"?**

ומשנינן: **רבי יוחנן אמר: מרטקא** — גיד הצואר, שהוא קשה, ואינו נחשב בפני עצמו כאוכל, אלא כשהוא עם הבשר⁽⁸⁰⁾.

וריש לקיש אמר: בשר שפלטתו סכין — כאשר מפשיטים את העור מהבהמה, לפעמים נשאר מעט בשר דבוק לעור שהסכין לא הסירה אותו, ואותו הבשר אינו נחשב לאוכל כשהוא בפני עצמו, לפי שהוא בטל לגבי העור.

מיתבי: נאמר בספר איוב: "ואולם אתם — טופלי שקר, רופאי אליל כולכם". והיינו, שאמר איוב לחביריו — אתם מנחמים אותי בדבר שאין בו רפואה, כמו האלל שאין לו

רפואה.

בשלמא למאן דאמר דאלל הוא מרטקא, גיד הצואר, היינו דלאו בר רפואה הוא, שלאחר שנפסק הגיד אי אפשר לחבר אותו שוב.

אלא, למאן דאמר דאלל הוא בשר שפלטתו סכין, תיקשי, דהא בר רפואה הוא? שהבשר שנחלש, אפשר להחזיר אותו למקומו, והוא מתאחה עם שאר הבשר, ומתרפא.

ומתריצין: **באלל דקרא** — דכולי עלמא לא פליגי שפירושו מרטקא. כי פליגי רבי יוחנן וריש לקיש **באלל דמתניתין**, האם פירושו מרטקא, או שפירושו בשר שפלטתו סכין.

תא שמע: דתנן בריש פרקין: רבי יהודה אומר: האלל של נבלה המכונס, שנאסף יחד למקום אחד, אם יש כזית במקום אחד — חייבין עליו משום טומאת נבלה, שאם נגע באלל מכונס של נבלה, ונכנס למקדש, חייב

דאמנם לא יתכן להחיל מלכתחילה דין טבל על דבר שאין נוהג בו תרומה ומעשר, אך לאחר שכבר חל דין טבל על הפרי, והיוצא ממנו כמותו, מה יפקיע את האיסור טבל ממנו?! ויש לדון בזה.

בנידון של משקין היוצאים מהפרי דנו הרבה אחרונים באריכות, ראה שו"ת שאגת אריה החדשים בדיני חדש סימן יא, פני יהושע קידושין קונטרס אחרון בענין חדש, צ"ח כאן, קרן אורה נדרים נב ב, חידושי רבינו מאיר שמחה כאן, מועדים וזמנים ח"ג סימן רד, שו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן סח, ועוד.

80. התוספות פירשו בשם ר"ח, שמרטקא הוא בשר מת שבבהמה, [כמו במרפק של אדם], ואינו נאכל בפני עצמו אלא עם הבשר.

החתם סופר, אלא שהחתם סופר כתב שיכול לעשר מדבר אחר על המשקין, והגרי"ז לא כתב מה הדין בזה. וראה בשו"ת מנחת יצחק [ח"ה סימן סח] שנקט שאף ממקום אחר לא יועיל, עיי"ש. אך בשם החזון איש כתב במועדים וזמנים שאפשר להפריש על משקין, דהמשקין היוצאים מטבל לרבי יהושע אסורים רק מדרבנן, משום דילפינן חטא חטא מתרומה, וכמו שכתבו התוספות, וכתב שכן המנהג, עיי"ש.

והנה החזון איש הוסיף לחלוק על הגרי"ז מסברא, דכתב [טבול יום בהוספה לסימן ד], שלפי רבי יהושע אין דין טבל על המשקין, "דכיון שאין תרומה נוהגת בהם אין כאן טבל", והיינו שלא יתכן טבל שאין לו תקנה, [וכעין זה איתא בתוספות בכורות יב לגבי חלת שביעית, עיי"ש]. אך לכאורה מסברא יש לדון בזה,

מצטרף לטומאת אוכלים ולא לטומאת נבלות, היינו, כל מה שנקרא אלל. ולא מיבעיא בשר שפלטו סכין, שהוא מצטרף עם הבשר, אלא אפילו **מרטקא נמי מצטרף**, לפי שהוא נאכל עם הבשר.

ורבי יהודה נחלק על תנא קמא רק באחד מהם, דהיינו, שלגבי מרטקא הוא מודה לתנא קמא שאינו מטמא טומאת נבלות כלל, ולגבי בשר שפלטו סכין הוא חולק, שאם כנסו הרי הוא מטמא טומאת נבלות.

וריש לקיש אמר: אלל דרבנן היינו דוקא בשר שפלטו סכין, שחסרונו הוא משם חשיבות, ולכן בצירופו עם הבשר נחשב גם הוא לאוכל. אבל מרטקא, כיון שהוא עץ בעלמא, הרי אפילו כשהוא ביחד עם הבשר הוא לא מצטרף. לפי שאינו נאכל עם הבשר כלל.

והוינן בה: **האי בשר שפלטו סכין**, דאמרי רבנן שבפני עצמו אין לו דין אוכל לענין קבלת טומאה אלא בצירוף עם הבשר — **היכי דמי?**

אי דחשיב עליה לאכלו, אם כן אפילו באנפי נפשיה מיטמא? שכל דבר הראוי לאכילה אף על פי שאין הדרך לאוכלו, מכל מקום אם

כרת⁽⁸¹⁾, לפי שהוא מטמא בטומאת נבלות מהתורה ולא רק מדרבנן, ודלא כתנא קמא שאין האלל מטמא טומאת נבלות כלל.

ואמר רב הונא: והוא שכנסו האדם, שעל ידי כן החשיבם, ויש עליהם תורת בשר למפרע, משעה שחתכם מהבהמה. אבל אם נאספו מאליהם לא נעשו חשובים בכך, והרי הם כשאר אלל שאין בו משום טומאת נבלה.

והשתא תיקשי: **בשלמא למאן דאמר דאלל הוא בשר שפלטו סכין, היינו דכי איכא כזית מכונס מיהייב.** שבשר זה כל חסרונו הוא משום שאינו חשוב, והרי הוא בטל לעור, ועל ידי שכנסו אדם הרי הוא נעשה חשוב למפרע, ודינו ככל בשר המטמא טומאת נבלות.

אלא למאן דאמר "מרטקא", כי איכא כזית מכונס מאי הוי? הרי עין בעלמא הוא, ומה יועיל זה שהחשיבו?

ומתריצין: **אליבא דרבי יהודה לא פליגי**, דמיירי רק בבשר שפלטו סכין. **כי פליגי אליבא דרבנן**, והיינו, תנא קמא דמתניתין.

רבי יוחנן אמר: אלל דקאמרי רבנן, שהוא

ובתוספות הרא"ש תירץ, דשפיר מהני מה שביטלו לעור, דהוי כנבלה שאינה ראויה לגר, ורק על ידי מחשבה שאינו מבטלו לעור הבשר אסור באכילה. ומה שהקשו שאין לך מחשבה גדולה מזו, תירץ, דבעינן גילוי דעת קודם אכילה שאינו מבטלו לעור, שאם לא כן הרי הוא אוכל עץ בעלמא.

81. כך פירשו רש"י במשנה והתוספות כאן. אך רש"י כאן הוסיף עוד אפשרות, דחייב עליו היינו שאם אכלו חייב עליו משום איסור נבלה, והקשו על זה התוספות, דלגבי איסור ודאי הבשר אסור אף בלא חישוב עליו, שהרי התורה אסרה אותו באיסור נבלה, וכי משום שביטלו לעור יהא מותר לאוכלו? ועוד, אם הוא אכל את הבשר, הרי אין לך מחשבה גדולה מזו, ומה צריך כנסו?

וחד אמר: הכא מיירי באופן שמקצתו פלטתו חיה — שעל ידי נשיכת חיה נתלש חלק מהבשר ונשאר תחת העור, שאותו בשר אינו בטל לגבי העור, ומקבל טומאת אוכלים גם כשהוא בפני עצמו, דמאחר ולא נתלש בידי אדם לא היתה כוונה לבטלו.

ומקצתו פלטתו סכין — שבשעת ההפשט של העור השאיר מעט בשר דבוק לעור. ולא ידוע עתה איזה חלק נפלט מהסכין ובטל מתורת בשר, ואיזה חלק נפלט מהחיה ולא בטל. הלכך, בפני עצמו הוא אינו מקבל טומאה, לפי שאין שיעור כביצה באותו חלק שפלטתו חיה, אבל כשהוא מחובר לאוכל אחר, הרי מצטרף אותו החלק להשלים לשיעור של כביצה, אף שאינו יודע מהו החלק שפלטתו חיה שהוא המצטרף. [ובאופן שיש שיעור כביצה בחלק שפלטתו חיה, הרי הוא מקבל טומאה גם כשהוא בפני עצמו] (83).

חישב עליו אדם לאוכלו יש עליו תורת אכל (82).

ואי דלא חשיב עליה, אם כן אפילו צירוף נמי לא יועיל, דהא בטוליה בטוליה על ידי שהשאיר אותו דבוק לעור, והרי הוא כעור?

ומשנינן: רבי אבין ורבי מיישא נחלקו כיצד לתרץ זאת:

חד אמר: הכא במאי עסקינן, באופן שמקצתו של הבשר שנפלט מהסכין חישב עליו לאכילה, ולא פירש על איזה חלק הוא חישב. הלכך, כאשר הבשר הוא בפני עצמו אינו מקבל טומאה, לפי שאין שיעור כביצה באותו מקצת שחשב עליו. אבל בהיותו מחובר לאוכל אחר, הרי המקצת שחשב עליו מצטרף עם האוכל להשלמת השיעור, אף שאינו יודע מהו המקצת שמצטרף. [ובאופן שבאותו מקצת שחישב עליו יש שיעור כביצה, באמת הבשר יטמא גם כשהוא בפני עצמו].

מצטרף, שהרי אם חשב על שיעור כביצה הרי הוא מקבל טומאה בפני עצמו, אלא שהוא חשב על פחות מכביצה? ולכן כתב, שמדובר הכא שחשב לאכול מקצת מהבשר ולא פירש איזה מקצת, והשתא כולו מצטרף לכביצה, אף שחישב רק על חלק ממנו, כיון שלא פירש איזה מקצת, אך בפני עצמו אינו מקבל טומאה, וראה עוד בחזון איש [עוקצין א יד].

המהרש"ל בחכמת שלמה הביא מרש"י בכתב יד ישן שפירש באופן אחר, שאותו המקצת שחישב עליו, או שפלטתו חיה, שהוא מקבל טומאה, מצטרף עם המקצת שאינו מקבל טומאה לשיעור כביצה, ואף שבפני עצמו אינו מקבל טומאה, עם אותו המקצת הוא מקבל טומאה.

82. אין זה דומה לכל הדברים השנויים במשנתנו, שבפני עצמם אינם מטמאים ועם הבשר הם מטמאים, לפי שהבשר שפלטתו סכין הרי הוא ראוי לאכילה ככל בשר, אלא שהוא בטל לעור, ואין הדרך לאוכלו, וכאשר חישב עליו לאכילה הדרך לאוכלו בפני עצמו כמו כשהוא ביחד עם הבשר, ואין טעם לומר שהוא טמא רק ביחד עם הבשר, מה שאין כן שאר הדברים השנויים במשנה הדרך לאכול אותם רק אגב הבשר, כיון שאינם נאכלים בפני עצמם, ולכן הם מצטרפים לטומאת אוכלים רק כשהם עם הבשר.

83. התוספות הרא"ש הקשה על פירוש זה, שאין זה נחשב שאינו מטמא בפני עצמו והוא

שהקרום המחובר לחלק העליון של החרטום יש עליו שם אוכל כשהוא ביחד עם הבשר.

והא דקתני **צפרנים** — **אמר רבי אלעזר**: דוקא **במקום המובלעים בבשר**, דהיינו שרשי הצפרנים, שם הם נחשבים לאוכל.

והא דתנן במתניתין בריש פרקין **שהקרנים מצטרפים עם הבשר** — **אמר רב פפא**: רק **במקום שחותכין ויוצא מהן דם**, דהיינו סמוך לבשר, ששם הם רכים, ונאכלים עם הבשר. אך כל הקרנים אינם נאכלים עם הבשר ואינם מצטרפים⁽⁸⁵⁾.

שינוי במשנה: **כיוצא בו, השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים**⁽⁸⁶⁾ ומפרכסת, מטמאה טומאת אוכלים אבל לא טומאת נבלות, עד שתמות, או עד שיתז את ראשה.

[לפי שכאשר ישראל שוחט בהמה טהורה בשחיטה כשרה, הרי הבהמה מותרת לאכילה מיד, אף בעוד שהיא מפרכסת,

תנן התם במסכת טהרות, לגבי נבלת עוף טהור⁽⁸⁴⁾:

החרטום והצפרנים של העוף מיטמאין ומטמאין, שיש להם דין יד להכניס את הטומאה לעוף כאשר הם נגעו בשרץ, ולהוציא את הטומאה מהעוף כאשר העוף טמא והם נגעו באוכל טהור, ומצטרפין לשיעור כביצה של טומאת אוכלין, לפי שהם נחשבים לאוכל כשהם ביחד עם הבשר.

והוינן בה: **חרטום — עין בעלמא הוא, ואמאי מצטרף עם הבשר?!**

ומתריצין: **אמר רבי אלעזר: בחרטום תחתון.**

ומקשינן: **חרטום תחתון נמי — עין בעלמא הוא?!**

ומתריצין: **אמר פפא: תחתון של עליון.**

מקבלת טומאה, אך אם שחט בהמה טמאה לצורך ישראל בטלה מחשבתו. אך הרמב"ם בפירוש המשנה כתב "ואפילו שוחט לעובד כוכבים", ומבואר שכל שכן שאם שחט לצורך ישראל שהיא מקבלת טומאה, ראה במקדש דוד [מב ד] שביאר במה הם נחלקו.

ולגבי גוי ששחט בהמה טהורה, איתא בברייתא להלן שאם שחט לצורך ישראל היא מקבלת טומאה, ויש לעיין לדעת רש"י מדוע לא אמרינן כאן שבטלה מחשבתו, שהרי אסור לאכול משחיטת גוי? ותירץ המשנה אחרונה [טהרות פ"א מ"ד] דהגוי טועה והוא סבור שמותר לאכול משחיטתו, ולפי טעותו יש כאן מחשבה אמיתית. ועוד יש לומר על פי מה שכתב המקדש דוד שם, שאין הביאור ברש"י

84. עוף טהור אינו מטמא בטומאת נבלות אלא בבית הבליעה, אך כאשר נגעו בו אינו מטמא בטומאת נבלות. אכן אם נטמא העוף משרץ, הרי הוא מטמא בטומאת אוכלים ככל אוכל שנטמא.

85. דינים אלו הם רק לענין צירוף, שהחרטום והצפרנים והקרנים אינם מצטרפים אלא במקום שהם ראויים לאכילה עם הבשר, אך מדין יד הם מכניסים ומוציאים את הטומאה בכל מקום. וראה מה שכתבנו לעיל במשנה, שנחלקו הראשונים האם הקרנים מצטרפים במקום הרך שבהם מדין אוכל, שהם נאכלים עם הבשר, או שם, מדין שומר.

86. רש"י כתב שדוקא אם שחט לצורך גוי היא

מפרכסת עד שתמות⁽⁸⁷⁾.

אמר רבי אפי: ישנם תנאים אשר **שונין:** ישראל ששחט בהמה **טמאה**, וכן **עובד כוכבים** ששחט בהמה **טהורה**, שהדין הוא, שאפילו בעוד הבהמה מפרכסת — שהיא

שמעשה השחיטה מתיר את הבהמה, והרי היא נחשבת מיד לאוכל, ולכן גם כאשר שחט ישראל בהמה טמאה, או ששחט גוי בהמה טהורה, הרי היא נחשבת לאוכל אף בעוד שהיא מפרכסת. אולם גוי ששחט בהמה טמאה אינה נחשבת אוכל בעוד שהיא

מעשה שחיטה, ומעשה שחיטה הוא מעשה המתיר באכילה בבהמה טהורה. אך יש לעיין, כי אם נאמר שבהמה במצב שהיא מפרכסת היא נחשבת לאוכל, מדוע צריך שהיא תפרכס על ידי שחיטה כשרה, ואם שהיא ודרס אינה מקבלת טמאה כמבואר בגמרא, הרי גם על ידי נחירה, או שהיא מפרכסת מאליה, היא יכולה להחשב לאוכל על ידי שיחשוב עליה לאכילה, ותהא ראויה לקבל טמאה? וכן הקשה המקדש דוד [מב ריש סק"ה]. וביאר המשנה **אחרונה** [טהרות פ"א מ"ד], דקיי"ל במסכת נדה [נ ב] מחשבת חיבור ומחשבת חיים לא שמה מחשבה, כלומר, שאינו יכול לחשוב על דבר שהוא יעמוד לאכילה בעוד שהוא מחובר או בעוד שהוא חי, ולכן, אף שטומאת אוכלים יכולה לחול על בעל חי כאשר הוא נחשב לאוכל, מכל מקום אינו יכול לחשוב עליו בעוד שהוא חי, והרי המפרכסת כחיה לכל דבריה, ולפיכך לא מהני בה מחשבה. אך כאשר עשה בו מעשה שחיטה, שהוא מעשה המוכיח על מחשבתו שהוא חושב עליה לאכילה, הרי זה מועיל גם בעוד שהוא חי, שאמנם מחשבת חיים לא שמה מחשבה אך מעשה המוכיח על מחשבתו מועיל גם בחיים, ולכן צריך שתהא שחיטה כשרה כדי שיחשב למעשה המוכיח, אך על ידי נחירה או שפירכסה מאליה דליכא מעשה המוכיח על מחשבתו, וכן בגוי ששחט בהמה טמאה שאין זה דומה לשחיטה כלל [עיי"ש] אין כאן מעשה המוכיח, ואינה נחשבת לאוכל בעוד שהיא מפרכסת.

שבטלה מחשבתו מחמת האיסור, אלא שבהמה טמאה אינה עומדת לאכילת ישראל כלל, ואף מחשבה אינה מועילה לזה, אך בהמה טהורה עומדת לאכילת ישראל, ומה שיש בזה איסור מחמת ששחטה גוי לא אמרינן בזה בטלה מחשבתו.

אך החזון איש [טהרות א ט] כתב, שאין הביאור בברייתא שהוא שחט לצורך אכילת ישראל, אלא ששחט לצורך ישראל שהוא יאכילנה לנכרי, אך אם שחט לצורך אכילת ישראל באמת גם בזה אמרינן שבטלה מחשבתו, עיי"ש שדייק כן מרש"י ומתוספות.

87. בכדי לבאר את הסוגיא צריך להקדים, דלכאורה יש להקשות מדוע המפרכסת מקבלת טומאת אוכלים כלל, הרי בכל התורה קיי"ל שהמפרכסת נחשבת כחיה לכל דבריה, ובעל חי אינו מקבל טמאה? וביאר בזה **בכתבי הגרי"ז** [זבחים טז ב], שהרי יש לדון מהו הטעם שבעל חי לא מקבל טומאת אוכלין, האם זה מחמת שבעל חי אינו נחשב לאוכל, וטומאת אוכלים יכולה לחול רק על אוכל, או שזהו דין מיוחד שלא תיתכן טמאה בבעל חי אף אם הוא נחשב לאוכל. וכתב להוכיח כמו הצד הראשון ממפרכסת. כי אם נאמר שבעל חי אינו מקבל טמאה אף שהוא נחשב אוכל, מדוע המפרכסת מקבלת טומאת אוכלין? והרי היא נחשבת כחיה לכל דבריה!! אלא מוכח, שכל הטעם שבעל חי אינו מקבל טמאה זה רק מחמת שאין לו שם אוכל, ולמפרכסת יש שם אוכל כיון שנעשה בה

לאכילה עכשיו, בעוד שהיא מפרכסת, ורק אז היא מקבלת טומאת אוכלים מהשרץ⁽⁸⁸⁾.

וכן אינה מקבלת טומאה עד שיורטב הבשר במים ויוכשר לקבל טומאה. ואף שכל בהמה שנשחטה מקבלת טומאת אוכלים מהשרץ אף בלא הכשר מים, לפי שדם השחיטה מכשיר אותה לקבל טומאה, הכא אין דם השחיטה מכשיר לקבל טומאה, לפי ששחיטה זו אינה כשרה. שהדם אינו נחשב ל"משקה" המכשיר אלא כשהוא "דם

נחשבת כחיה לכל דבריה – היא נחשבת כבר עתה לאוכל, ומקבלת טומאת אוכלין משרץ,

אין הבהמה מקבלת טומאת אוכלים מיד בשחיטתה, אלא צריכין מחשבה, והכשר מים ממקום אחר.

והיינו, שלא די במה שחישב עליה בשעת שחיטתה שהוא שוחט לצורך אכילת הגוי, אלא צריך לחשוב עליה שהיא עומדת

בבהמה טהורה כמו שכתב רש"י בע"ב, הרי גם בשחיטה שאינה כשרה ניכר שהיא קרובה למות? וצ"ע]. והנה כל דברי הראב"ד הם בבהמה טהורה שאינה צריכה מחשבה, אך בהמה טמאה שצריכה מחשבה, אינה נחשבת לאוכל אלא על ידי מעשה המוכיח, כמו שכתבנו לעיל בשם המשנה אחרונה, ולכן דוקא אם שחט ישראל בהמה טמאה יש כאן מעשה המוכיח, אך אם שחט גוי בהמה טמאה, שאין זה דומה כלל לשחיטה כשרה, אין זה נחשב מעשה המוכיח, [וראה חזון איש שם שנקט שלא כן].

המשנה אחרונה שם תירץ, דאמנם נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה, מכל מקום כשהיא מפרכסת היא צריכה מחשבה, כיון שאין רגילות לאוכלה כשהיא מפרכסת, ולפי זה לא קשה כלל מדוע אינה מקבלת טומאה על ידי נחירה, שהרי צריך מחשבה [וכמו שלא הוקשה לראב"ד בבמה טמאה]. אך לפי זה צריך לומר דצריך מחשבה לאוכלה בעוד שהיא מפרכסת, ולא די במחשבה לאכילה לאחר מיתה, וראה בהערה הבאה, וצ"ע. וראה בכסף משנה ובאור שמח מה שכתבו עוד ליישב את קושית הראב"ד.

88. התפארת יעקב הסתפק בכונת הגמרא

הקשה בהשגות הראב"ד [פ"ג מטומאת אוכלים ה"ד], שבמסכת עוקצין פ"ג מבואר שנבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה, לפי שעובדי כוכבים רגילים לאכול אותה, ונבלת בהמה טמאה צריכה מחשבה, לפי שאין רגילים לאכול אותה, ואם כן, הנוחר בהמה טהורה, מדוע אינה מקבלת טומאת אוכלים בעוד שהיא מפרכסת, הרי המפרכסת יכולה לקבל טומאת אוכלין, ומצד המחשבה הרי בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה כלל? ותירץ, דבאמת אם נחר בהמה טהורה סתם היא מקבלת טומאה גם כשהיא מפרכסת, אלא שאם נחר אותה לצורך ישראל הוי כמי שנחרה לאיבוד, ולכן אין לה שם אוכל. והקשה על זה החזון איש [עוקצין ה' ח] אם כן גם כאשר שחט הגוי בהמה טהורה לצורך ישראל לא תקבל טומאה, דהוי כמי שנחרה לאיבוד, ובבירייתא מבואר דמקבלת טומאה?

עוד תירץ הראב"ד, דדוקא על ידי שחיטה יכול לחול על המפרכסת שם אוכל, לפי שניכר שהיא קרובה למות, אך על ידי שחיטת סימן אחד או על ידי נחירה, זה נראה שהיא מתעלפת ואין כאן היכר שהיא קרובה למות, ולכן לא חל עליה שם אוכל כלל. [ויש לעיין לפי זה מדוע בעיני שחיטה כשרה שלא ישהה ולא ידרוס גם

הכשר. שעוד לפני שירדה עליו הטומאה החמורה, יש בו את החומרא הזו, שהוא מקבל טומאת אוכלין אפילו ללא הכשר?

דתני דבי רבי ישמעאל: נאמר בתורה "וכי יותן מים על זרע", וממקרא זה למדים שהאוכל צריך הכשר. ואמרינן: מה זרעים, שאין סופן לטמא טומאה חמורה, שהרי אוכל לעולם אינו יכול להיות אב הטומאה, ולעולם אינו יכול לטמא אדם וכלים — צריכין הכשר, ובלא הכשר מים הם לא מקבלים טומאה, אף כל שאין סופו לטמא טומאה חמורה הוא בלבד צריך הכשר מים,

חללים", דהיינו שחתך את ראש הבהמה לגמרי מהצואר, או כשהוא דם שחיטה כשרה, ואילו כאן אין זה דם חללים ולא דם שחיטה כשרה.

והוינן בה: הכשר מים למה לי? והרי סופו לטמא טומאה חמורה. שלאחר שתמות הבהמה ותהיה נבלה היא תטמא טומאה חמורה, שתטמא אדם וכלים, [שזה נחשב טומאה חמורה ביחס לאוכל טמא, שאינו מטמא אלא אוכל אחר]⁽⁸⁹⁾,

וכל שסופו לטמא טומאה חמורה — לא בעי

הנבלה צריכה מחשבה]. וכן כתב בליקוטי הלכות. אך הקשה החזון איש, מדוע שינה הרמב"ם מלשון הגמרא, ולא כתב דצריך מחשבה?

אך המקדש דוד כתב, שהרמב"ם פסק דלא כהשונים, וכמו שכתב רש"י דיש שונים שצריך מחשבה, אך איכא דפליגי עליה. והיינו שלפי התנאים שונים שצריך מחשבה היינו שלא די במה ששחט לצורך אכילת הגוי, אלא צריך שיחשוב שהגוי יאכלנה בעודה מפרכסת, ולפי התנאים שנחלקו עליהם, די במחשבה להאכילה לאחר מיתתה לגוי ואין צריך מחשבה לאוכלה בעודה מפרכסת, וכן פסק הרמב"ם. וראה שם שביאר במה הם נחלקו.

89. כתב החתם סופר, שקושית הגמרא היא על ישראל ששחט בהמה טמאה, שלאחר שתמות הבהמה היא תטמא טומאת נבלות, אך גוי ששחט בהמה טהורה, הרי דעת הרמב"ם [פ"ב מאבות הטומאה ה"י] דאף ששחיטת גוי פסולה ואסורה הבהמה באכילה משום נבלה, מכל מקום ליכא טומאת נבלות אלא מדרבנן, וכיון שמהתורה ליכא טומאת נבלות אף שמדרבנן

שצריך מחשבה, האם היינו שיחשוב שהוא שוחט כדי שיאכלנה הישראל או הגוי לאחר שתמות, או שמא לא די בזה, אלא צריך שיחשוב שהוא רוצה שיאכלנה הגוי בעוד שהיא מפרכסת. ומצינו שנחלקו בזה החזון איש [עוקצין ה ז] והמקדש דוד [מב ד], דהנה הרמב"ם [טו"א פ"ג ה"ד] כתב, דישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי ומפרכסת הרי היא מקבלת טומאה, ואינה צריכה מחשבה, שהרי ישראל שחטה לאכילת הגוי ואין לך מחשבה גדולה מזו. ולכאורה דבריו הם שלא כדברי הגמרא שאין המפרכסת מקבלת טומאה אלא על ידי מחשבה? ותירץ החזון איש, דמה שאמרה הגמרא שצריך מחשבה היינו שצריך לשחוט לשם אכילת הגוי, והרמב"ם כתב שאין צריך מחשבה נוספת שיאכלנה בעוד שהיא מפרכסת, כיון שכבר שחט לשם אכילת הגוי, ויש כבר מחשבה, ואין הבדל בין דברי הרמב"ם לדברי הגמרא. [וביאר שם לפי זה, שהחידוש של השונים שצריך מחשבה זה רק בבהמה טהורה, שאפילו שנבלת בהמה טהורה אין צריך מחשבה, כדאיתא במסכת עוקצין, מכל מקום בעודה מפרכסת צריכה מחשבה, אך בבהמה טמאה פשוט שצריך מחשבה, שהרי אפילו

אבל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר מים.

מים היא מקבלת טומאה, והרי אין האוכל מטמא בלא שיוכשר לקבל טומאה!! **מפני**

ועוד **תניא: אמר רבי יוסי: מפני מה אמרו בתחילת מסכת טהרות – נבלת עוף טהור צריכה מחשבה לאכילה⁽⁹⁰⁾**, [לפי שאין דרך בני אדם לאכול נבלת עוף, ולפיכך אין עליה שם אוכל עד שיחשוב עליה האדם לאוכלה, ורק אז היא מקבלת טומאה ומטמאה אוכל אחר. ומצד היותה נבלה אינה מטמאת, לפי שאין נבלת עוף טהור מטמאה במגע, שאינה מטמאה אלא בהיותה בבית הבליעה, שהאדם האוכלה נטמא],

שסופה של נבלת העוף הטהור לטמא קכא-ב **טומאה חמורה!** שכאשר יאכלנה האדם הוא יהיה טמא על ידה. הלכך, כבר מעתה היא מקבלת טומאת אוכלים, ואינה צריכה הכשר מים.

ואם כן, שדבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר, מדוע אמרו אותם התנאים שבהמה המפרכסת צריכה הכשר, והרי סופה לטמא טומאה חמורה?

ואינה צריכה הכשר. אלא אפילו ללא הכשר

ומתריצין: **אמר חזקיה: שאני בהמה**

איכא מכל מקום היא צריכה הכשר, כדאיתא לקמן קכט א.

אך הרמב"ם עצמו כתב [טו"א פ"ג ה"ד], דגוי ששוחט בהמה טהורה לישראל ומפרכסת אינה צריכה הכשר, ולשיטתו שהטומאת נבלות שיהיה לאחר מתתה היא רק דרבנן קשה מדוע אינה צריכה הכשר? וראה בהגרי"פ על הרס"ג [ח"ב עמוד יז] מה שתירץ בזה.

שרץ, שהרי היש שונים אמרו צריכין מחשבה ו"הכשר מים" ממקום אחר, ומדוע לא נקטו שצריכים גם הכשר שרץ, אלא משמע שהכשר שרץ תמיד צריך, ולזה לא מועיל סופו לטמא טומאה חמורה. [לולי דבריו היה מקום לומר, שהם נקטו הכשר מים בשביל לחדש שדם השחיטה אינו מכשיר אלא בדם חללים ודם שחיטה כשרה, והם לא באו כלל לאפוקי מהדין סופו לטמא טומאה חמורה]. ובאמת השיטמ"ק גרס רק צריכין מחשבה והכשר ממקום אחר, ולפי זה יתכן שמדובר גם בהכשר שרץ, ואין ראייה לומר שהסוגיא כאן חולקת על הגמרא בנדה.

90. פירש רש"י שהיא צריכה מחשבה בכדי להחשב אוכל לקבל טומאה מהשרץ. ומבואר מדבריו, שסופו לטמא טומאה חמורה מהני רק לענין שלא יצטרך הכשר מים, אך הכשר שרץ בעי. והקשה בתוספות הרא"ש, דבסוגיא במסכת נדה [נא א] מבואר שאף הכשר שרץ אין צריך, דכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה הרי הוא מטמא מיד טומאת אוכלים, בלא שנטמא משרץ ובלא שהוכשר במים? ותירץ **בחידושי רעק"א**, דרש"י סובר שיש בזה מחלוקת הסוגיות, דבגמרא בובחים [קה א] משמע שצריך הכשר שרץ ודלא כהסוגיא דנדה. וכאן היה לרש"י משמעות כהצד שצריך הכשר

ובעיקר הנידון האם דבר שסופו לטמא טומאה חמורה צריך הכשר שרץ ראה בספר "חברותא" למסכת עוקצין סימן ה שיש בזה מספר שיטות בראשונים. [וראה עוד שם במה שמוכח בשם הגרי"ז ובשם החזון איש שישנם שני דינים בדין של סופו לטמא טומאה חמורה, האחד, טומאה קלה של טומאת נבלות, והשני, טומאה קלה של טומאת אוכלים, עיי"ש].